

VETERANPLAN

ARENDALE KOMMUNE

Vedtatt av Arendal bystyre, april 2020

Bakgrunn

Siden 1947 har over 100.000 nordmenn tjenestegjort i internasjonale operasjoner på våre vegne. Dette omfatter 100 operasjoner på fire kontinenter. Siden oppstarten av FN-operasjonen i Libanon i 1978 har mer enn 40 000 bidratt i fredens tjeneste for Norge i det internasjonale samfunnet.

Historien viser oss at det ikke alltid har vært fokus på ivaretagelse av veteraner. Behandlingen av krigsseilerne etter 2. verdenskrig er et eksempel på hvordan samfunnet unnlot å anerkjenne og ivareta dem som hadde gjort en innsats på vegne av nasjonen. Krigsseilerne fikk etter hvert sin anerkjennelse - men det tok lang tid. Mange fikk aldri oppleve det i live, og mange hadde store traumer og vanskeligheter som følge av opplevelser i krig.

I erkjennelsen av at anerkjennelse og ivaretagelse av veteraner ikke hadde vært viet mye oppmerksomhet fra samfunnets side, iverksatte regjeringen et arbeid på dette feltet.

Statlige føringer

For at anerkjennelse og ivaretagelse av veteraner skal bli bedre iverksatte Regjeringen et arbeid med dette. I 2009 kom Stortingsmelding nr. 34 (2008-2009) «Fra vernepliktig til veteran», og Regjeringens handlingsplan «I tjeneste for Norge» (2011-2013) og oppfølgingsplanen (2014). Handlingsplanen la føringer for å styrke samfunnets anerkjennelse og ivaretagelse av veteraner.

Regjeringens oppfølgingsplan pekte på at Forsvaret har gjort mye de seinere år for å bedre situasjonen for militært personell som har deltatt i internasjonale operasjoner. Samtidig ble det lagt vekt på at sivil sektor skulle ta større ansvar for å sikre at den enkelte får den hjelpen og støtten de trenger og har krav på.

Grunnlaget for en kommunal plan

I regjeringens oppfølgingsplan fra 2014 står det følgende:

- Det bør legges til rette for bedre samhandling og utvikling av lokale tiltak for oppfølging og ivaretagelse av personell som har vært i internasjonal tjeneste. Kommunene oppfordres til å utarbeide kommunale veteranplaner. Planene bør fokusere på behov til veteraner og deres familier, med fokus på samhandling mellom ulike kommunale aktører. Sentrale elementer i planene bør være kompetanseheving, beskrivelse av forpliktende samarbeid med veteraner og deres familier, som har behov for ulike tilbud.

Arendal kommune følger opp dette med en veteranplan. Pr. februar 2020 bor det ca. 400 personer i Arendal kommune som på vegne av Forsvaret har deltatt i internasjonale operasjoner siden 1947, ref. Forsvarets veteranjeneste FVT. Veteranplan for Arendal kommune er utarbeidet med utgangspunkt i Forsvarets Grunnlag for utvikling av en kommunal veteranplan.

Arbeidet med veteranplanen har vært organisert i en arbeidsgruppe som har bestått av en ansatt i administrasjonen og en referansegruppe i Arendal kommune. Medlemmer i ref.gruppa er repr. fra veteranorganisasjoner som har medlemmer i Arendal kommune:

Roy Gjertsen, NVIO – Norske veteraner internasjonale operasjoner

Magn-Bjørn Hornnes, NROF – Norske reserveoffiserers forening

Sølvi. H. Christensen, kulturenheten Arendal kommune

I arbeidet med veteranplanen har Arendal kommune vært i dialog med FVT for råd og veiledning.

Kommunene har en sentral rolle med å sørge for at innbyggerne har det bra.

Veteranplanen bygger videre på regjeringens oppfølgingsplan med fokus på temaene:

ANERKJENNELSE - IVARETAGELSE - OPPFØLGING

Denne planen gjelder forsvarsveteraner og andre grupper som politi, sjøfolk og ansatte i organisasjoner som har sammenfallende erfaringer. Dette gjelder personell som har vært i krigssoner som hjelpearbeidere, politi som har vært i fredsbevarende oppdrag og sjøfolk som har seilt i krigssoner. Disse går under betegnelsen andre veteraner i denne planen.

Tiltaksplan

Arendal kommunes veteranplan vil fokusere på tiltakspunkter for å oppnå målet om økt anerkjennelse, ivaretagelse og oppfølging.

Tiltakene markerer fokus på veteraner og vil fungere som inspirasjon til videre arbeid med å fremme veteraners rolle i samfunnet.

Tiltakene kan tilpasses etter hvert som samfunnet beveger seg framover.

Målene for kommunens veteranplan og dens tiltak:

- Anerkjenne, ivareta og følge opp veteranene våre.
- Gjøre det enklere for kommunen å følge opp sin rolle som primær tjenesteleverandør for veteraners behov i lokalsamfunnet.
- Skape økt samhandling innad i kommune, slik at veteraner og deres familier blir møtte med kompetanse og forståelse.
- Fungere som et opplysnings- og informasjonsdokument for veteraner.

Veteranene har deltatt i operasjoner på vegne av den norske stat. De har ikke formelle rettigheter som gir prioritet i det sivile helse- og velferdstilbudet, men det er en viktig del av anerkjennelsen av deres innsats, at de opplever de kommunale tjenestene som tilgjengelige og samordnet. Implementeringen av tiltakene under vil kunne bidra til dette.

I samsvar med bystyrets vedtak sak 20/81, der en ønsket at *andre grupper som politi, sjøfolk og ansatte i organisasjoner som kan ha sammenfallende erfaringer blir tatt med i planen*, har kommunen sammen med representanter fra aktuelle organisasjoner implementert dette i planen.

ANERKJENNELSE

8. mai Frigjørings- og veterandagen

8. mai er Norges frigjørings- og veterandag. Dette er den viktigste dagen for å markere anerkjennelse for veteraner. Offentlige markeringer og seremonier er et viktig og synlig uttrykk for samfunnets anerkjennelse av både innsatsen og den enkelte veteran.

Dette er en viktig dag for å markere anerkjennelse for veteraner fra andre verdenskrig og fram til dagens veteraner i lokalsamfunnet. Det finnes minnebautaer over falne fra andre verdenskrig i hver av de tidligere kommunene som utgjør Arendal kommune i dag. Det er ulik praksis hva som gjøres ved bautaene denne dagen.

FN-dagen 24. oktober

Veteraner som har deltatt i FN-oppdrag kan fortelle om Forsvarets rolle i fredsbevarende operasjoner på skoler. Det forutsettes at det i så fall benyttes et pedagogisk opplegg for dette. Dette er innarbeidet praksis i noen kommuner, f.eks Kristiansand. Det vil være hensiktsmessig å vurdere andre kommuners opplegg og erfaringer.

Kompetanse

Soldater som skal delta i internasjonale operasjoner er grundig selektert på bakgrunn av ulike opptaksprøver.

Militært personell som har tjenestegjort i internasjonale operasjoner har tilegnet seg spesiell kompetanse og erfaring fra konfliktområder. De har erfaring med å løse oppdrag med høyt stressnivå i farlige situasjoner, og har generelt gode kunnskaper om ledelse, samarbeid, konflikthåndtering, beredskap og andre kulturer. Denne

kompetansen er en ressurs, og kommunen vil se om det er muligheter for å bruke veteraners kompetanse - f.eks i forhold til beredskapsarbeid og opplæringsaktiviteter.

Hvis det er ansatte i kommunen som har erfaring fra internasjonale operasjoner, kan det vurderes om det er aktuelt at de blir trukket inn i oppgaver som nevnt over. Dette vil også være av betydning for veteraners opplevelse av anerkjennelse for tjenesten i internasjonale operasjoner.

Tiltak

8. mai, Friørings- og veterandagen	Arendal kommune viderefører sitt årlige 8. maiarrangement for veteranene i kommune, med ordføreren som vertskap. Alle veteraner i kommunen inviteres.
FN-dagen	Skolene kan vurdere å benytte lokale veteraner i undervisningen i forbindelse med FN-dagen eller der det vil passe med undervisningsplaner. Det forutsettes et pedagogisk opplegg for dette. Dette for å synliggjøre Norges bidrag i internasjonale/fredsbevarende operasjoner.
8. mai, Minnemarkering	Minnemarkering på Houens plass for falne fra 2. verdenskrig videreføres.

Ansvar

8. mai	Ordføreren
FN-dagen	Skole/oppvekst
Minnemarkering	Kulturenheten

IVARETAKELSE

Personell som deltar i internasjonale operasjoner kan bli utsatt for belastende og stressende situasjoner med angrep, skader og lidelser gjennom en langvarig periode.

Det er vanlig å reagere med forhøyet stressnivå på slike belastninger, og det vil være normalt å reagere med uro, søvn- og konsentrasjonsproblemer den første tiden etter hjemkomst.

Undersøkelser gjort av Statistisk sentralbyrå og Riksrevisjonen viser at den generelle helsetilstanden for norske veteraner er god. De fleste veteraner klarer seg bra etter tjenesten men SSB og RR viser til utfordringer med hensyn til oppfølging og anerkjennelse. Noen vil imidlertid ha utfordringer og problemer etter sin tjeneste. Deres problemer kan være komplekse og sammensatte. Det indikeres at 5 til 7 prosent av veteranene er plaget med helseproblemer. Noen kan slite med PTSD - posttraumatisk stresslidelse. For mange vil plagene avta etter en tid. For andre kan imidlertid plagene først komme etter 20 år eller seinere. Noen kan få seinskader. 82% av de med helseproblemer oppgir at de vegrer seg for å oppsøke hjelp.

Plager etter traumatiske hendelser kan ramme alle mennesker, og er ikke noe tegn på svakhet. Noen psykologiske og sosiale faktorer ser ut til å gi noe beskyttelse mot traumereaksjoner. Gode og støttende sosiale relasjoner kan beskytte mot traumereaksjoner. (NPF - Traumer)

I familieperspektiv kan utenlandstjeneste føre til psykiske belastninger for familien med usikkerhet, urolighet og savn - ikke minst for barn. Det er også en del veteraner som opplever samlivsbrudd og nettverk som går tapt.

Personell på skoler og i barnehager bør ha kompetanse og kunnskap på dette feltet slik at de er i stand til å sikre den hjelpen og støtten barna trenger.

Kommunene er ansvarlig for at innbyggerne skal tilbys nødvendig helse- og omsorgstjenester. Alle veteraner bor i en kommune.

Både for gruppen som klarer seg bra og de som får utfordringer vil det være positivt at de vet at kommunen er proaktiv med forebyggende tiltak. For veteraner som opplever helsemessige og- eller praktiske utfordringer vil det være nødvendig med en lett tilgjengelig oversikt og veiledning hvor man kan henvende seg hvis det er behov for tjenestetilbud. Kommunen bør opprette en veterankontakt.

Andre veteraner

Det er kjent at andre som har tjenestegjort i konfliktområder i regi av organisasjon/arbeid kan ha sammenfallende erfaringer og utfordringer som forsvarsveteraner. Det kan for eksempel være sjøfolk, politi og ansatte i hjelpeorganisasjoner Denne planen er også gjeldende for denne gruppen.

Samlingssted og aktiviteter for veteraner

For å opprette et trivelig og aktivt veteranmiljø er det viktig at det er møtesteder for veteranene. Kommunen må være behjelpelig med å tilrettelegge for at det finnes egnet samlingslokale der de kan ha jevnlig treff, møter og aktiviteter. Det er viktig med god dialog med kommunen og veteranorganisasjoner, og at det holdes jevnlig møter hvert år.

Veterankontakt

Veterankontakten vil være kommunens ressursperson forhold til kommunens tilbud/hjelpetiltak, ha kontakt med veteranforeninger og være bindeledd med både andre interne i kommunen som skal involveres og eksterne aktører, herunder Forsvarets veterantjeneste, RVTS sør og Nav.

Kommunens helsetilbud

Livssituasjon med høy alder, fysisk svekkelse med påfølgende inaktivitet, tap av partner og nære pårørende kan være medvirkende årsaker til at traumer kan dukke opp etter mange år. Det er viktig at fastleger og ansatte i kommunehelsetjenesten - herunder på sykehjem og i hjemmesykepleien - har kunnskap om at årsaken til fysiske og psykiske helseplager hos pasienten/veteranen kan være belastninger i tilknytning til opplevelser i tjeneste med internasjonale operasjoner. Kommunen skal sikre at medarbeidere har kompetanse på veteraner, og hvilke helsemessige utfordringer som kan oppstå hos veteraner både på kort og lang sikt.

Tiltak

Veterankontakt	Arendal kommune skal opprette en kommunal veterankontakt. Veterankontakten skal ha ansvar for å ha oversikt over kommunens tilbud til veteraner og deres familier. Veterankontakten skal også ha oversikt og kunnskap over andre sentrale aktører som har tilbud til veteraner. Veterankontakten skal være kommunens kontaktperson for veteraner, andre aktører innen feltet og forsvaret.
Barn som pårørende	Skolehelsetjenesten og familiekontoret
Årlig oppsummering	I begynnelsen av året - f.eks i sammenheng med planlegging av 8. mai arr., foretas en årlig oppsummering i kommunen der man vurderer året som har gått, og hvordan tiltakene i veteranplanen blir implementert.
Kommunehelsetjenesten	Kommunehelsetjenesten skal benytte seg av kompetansemiljøet ved Regionalt senter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS sør) for å styrke den faglige kompetansen der det er behov for det.
Kommunens hjemmeside/nettside	Det opprettes en internettside for veteraner som ligger på kommunens hjemmeside. Her kan kommunens veteranplan legges inn - herunder info om hvor veteraner og pårørende kan henvende seg.
Informasjonsmateriell	Det utarbeides informasjonsmateriell/brosjyre om helsetilbudet i kommunen for veteraner. Informasjonen bør være tilgjengelig ved helsestasjoner, legekantor, samlingssted for veteraner m.m.

Ansvar

Veterankontakt	Kommunedirektør
Samlingslokale for veteraner	Kommunedirektør /AK Eiendom
Fastlegenes årlige møter- info om militærpsykiatri og relevante saker for veteraner	Kommunelege
Kontakt og oppfølging med RVTS sør for kompetansegivende kurs og informasjon til ansatte i helse og skole	Kommunelege

Informasjon om kommunens tilbud til veteraner	Veterankontakten Veterankontakten deltar på årlig medlemsmøte i veteranforeninger og informerer om kommunens tilbud og arrangementer.
Barn som pårørende	Familiekontoret, helsestasjon, skole-/oppvekst
Nettside	Kommunikasjonsteamet
Informasjonsmateriell/brosjyre	Kommunikasjonsteamet

OPPFØLGING

Oppfølging vil alltid skje med bakgrunn i et definert behov. I denne sammenheng vil det kunne gjelde både veteranen som har deltatt i internasjonale operasjoner og dennes familie og pårørende.

I de tilfeller der veteraner har fått problemer som følge av sin tjeneste i internasjonale operasjoner vil dette også kunne få følger for deres familie og pårørende. Problematikken kan være omfattende og involvere flere kommunale instanser. Samhandling og forståelse for de ulike faginstanser betydning i håndtering av komplekse problemstillinger vil være viktig for en helhetlig oppfølging.

Forsvaret har tilrettelagt for at den enkelte veteran kan få overført sin helsejournal fra sin tjeneste i Forsvaret til fastlege eller andre helseinstitusjoner, hvis vedkommende ønsker det.

Forsvaret har ellers et begrenset helsetilbud til veteraner i Forsvarets sanitet ved institutt for militærpsykiatri og stressmestring (IMPS) og ved Nasjonal militærmedisinsk

poliklinikk (NMP). Det er et supplement til sivil helsevesen og et lavterskeltilbud til veteraner fra internasjonale operasjoner.

Andre veteraner

Det er ulike oppfølgingstilbud for veteraner ut fra ulike organisasjoner. Noen har egne systemer for oppfølging etter gjennomført tjeneste/arbeid. Dette er et supplement til sivil helsevesen og et lavterskeltilbud til veteraner fra internasjonale operasjoner.

Tiltak

Oppfølging og samarbeid veteranplanen	Kommunen og veteranorganisasjonene møtes en gang i året for å evaluere veteranplanen.
Skole og barnehage	Kommunen bør gjennomføre tiltak for å øke kompetansen om veteraner. Dette gjelder også deres erfaringer og utfordringer for familien, spesielt barna. Kompetansemiljøet på RVTS Sør kan kontaktes/ involveres for å samarbeide om dette.
Fagdag	Arendal kommune, RVTS Sør og familievernkontor vil bidra til å få veteranperspektivet inn i fagdager. Det skal også legges til rette for fagdager på relevante tema for veteraner.
Kommunens helsetilbud	Kommunens helsestasjoner skal være oppmerksom på at familier der en av foreldrene er eller har vært i oppdrag med internasjonale operasjoner kan trenge ekstra støtte og veiledning. Helsesykepleier bør hjelpe til med oppfølging av barn og familie som møter på helsestasjon og skolehelsetjeneste. Helsesykepleier kan gi støtte til familien og informere om andre støtte- og hjelpetilbud. Tildelingskontoret kan ha en koordinerende rolle for veteraner ved rehabilitering. Psykisk helsetjenester i kommunen skal ha kjennskap til psykisk helseutfordringer som senskader etter tjeneste i krigssoner.

Ansvar

Samskaping	Veterankontakt
Skole og barnehage	Oppvekst og utdanning
Kommunale helsetjenester	Helse- og mestring

I tillegg til dette må Nav i Arendal sørge for å sikre individuell oppfølging hvis veteraner tar kontakt for oppfølging.

NAV Arendal	NAV Arendal skal sikre at ansatte gjøres kjent med fokus på veteraner, og at det sentrale kompetansemiljøet for Forsvarsveteraner i NAV er på NAV Elverum. Ansatte på NAV Arendal skal kjenne til at det foreligger en veteranplan i Arendal kommune.
-------------	--

Informasjon og kontakter innen veteranivaretagelse

Forsvarets tilbud:

Forsvarets veteran tjeneste / åpen dør for veteraner

Tlf: 80 08 50 00

E-post: veteraner@mil.no

Forsvarets veteransenter

Tlf: 62 82 01 00

NVIO - Norges veteranforbund for internasjonale operasjoner, Arendal

www.aust-agder.nvio.no

Tlf: 93 03 45 85

Kameratstøtte.no - en nettbasert veiledningsstøtte for veteraner og familien

SIOPS - skadde i internasjonale operasjoner

<http://www.siops.no>

Tlf: 22 69 56 50

Veterankontakt Arendal kommune

Tlf: 37 01 30 00

NAV Arendal

Tlf: 55 55 33 33

Kompetansemiljøet for veteransaker i NAV

NAV kontoret i Elverum er landsdekkende og har spesialkompetanse på veteransaker. De kan kontaktes direkte for bistand i enkeltsaker.

Tlf: 55 55 33 33

RVTS sør - Regionalt ressursenter for vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging, Kristiansand

www.Rvtssor.no

Tlf: 22 58 60 00

Trenger du hjelp til noe?

Fastlege

Familievernkontoret